

Az ezredforduló táján, amikor a nagy összefoglalásokat a szokottnál is nagyobb érdeklődéssel várta a tudomány és a tágabb közvélemény, az áttekintés igénye a magyarországi középkori régészetben belül is jól érzékelhetővé vált. Ilyen átfogó összegzés utoljára 1985-ben látott napvilágot (*Középkori régészetünk újabb eredményei és időszerű feladata*. Szerk.: Fodor István – Selmeczi László. Budapest 1985), miközben az eltelt negyed évszázad, de különösképpen az 1990 utáni évek a gyakorlati régészet soha nem látott fellendülését, ezzel együtt új lelőhelyek és leletek özönét hozták. A nagyberuházásokat megelőző, korábban elképzelhetetlen kiterjedésű feltárások új ásátástechnikát, hagyományos módon kezelhetetlen mennyiségű tudományos dokumentációt és információtömeget, egyben leletkatalogusokat és nagyszabású kiállításokat eredményeztek, miközben a középkori és a kora újkori régészet – Kubinyi András professzor iskolateremtő munkássága nyomán egyre átgondoltabbá váló – egyetemi oktatásának keretében új szakdolgozati és doktori témák merültek fel. Mindemellett – ha folyamatosan csökkenő részarányban is – a tervásatások és a hozzájuk kapcsolódó kutató-feldolgozó munkálatok is változatlanul napirenden maradtak.

Mindezek a szempontok az új kutatási irányok és eredmények igényes összefoglalását tették időszerűvé, amit három nagy intézmény, a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Régészettudományi Intézete és a Magyar Nemzeti Múzeum együttműködésében képzeltünk el. Célunk az volt, hogy tematikus blokkokban – falusi települések és városok, egyházi épületek és temetők, várak és erődítések, valamint a kézművesség emlékeinek kutatása, módszertani és interdiszciplináris kérdések – áttekintsük az 1990–2005 közötti időszak újdonságait úgy, hogy ezek a nagyobb egységek összefoglalásokat és figyelemre méltó esettanulmányokat egyaránt tartalmazzanak. Arra törekedtünk, hogy a témák nagyfokú változatossága mellett az új kutatási területek és a módszerek megfelelő súllyal szerepeljenek, ide értve a kapcsolódó természettudományos vizsgálatokat és a környezetrégészet vívmányait is. Ugyanekkorra figyelmet kaptak a régészet hagyományos testvértudományai, a művészettörténet, a numizmatika és a néprajz is

A 2007–2008 folyamán összegyűlt írások nyomán az ezredforduló környéki középkori és a kora újkori régészeti kutatásokat összegző, bőséges jegyzetanyaggal és irodalomjegyzékkel, valamint nagyszámú illusztrációval ellátott, kézikönyv jellegű tanulmánykötet körvonalai bontakoztak ki, annak ellenére, hogy terjedelmi okokból a kézirat nem ölelhetette fel a kutatási területek teljes spektrumát. A tanulmányokat a szokásosnál részletesebb angol nyelvű kivonatok és képaláírások egészítik ki, ezáltal a kötet a külföldi kutatás számára is jobban használható lett. A kötetet Benkő Elek és Kovács Gyöngyi szerkesztette, a technikai szerkesztő Orosz Krisztina, a grafikus Réti Zsolt volt, valamennyien az MTA Régészeti Intézete munkatársai.

A kötet nyomdai előkészítése és megjelentetése kapcsán sokat köszönhattünk Freier László igazgató úr (Akaprint Nyomda) rugalmasságának és Gábor Péter nagy tipográfiai és tördelői gyakorlatának (Abiprint Kft.).